

כמה מילים

2

1) גזען ל עכ

1 לפיכך הקדימה זאת התורה לפרשת התרת נדרים, שכן מה טעם יכול חכם להתיר נדר ולעקרו מלמפרע כאילו לא היה - אומר ה"כלי יקר" - משום שחיו היוםומימים ומעשיו של כל אדם מישראל צריכים להיות מסודרים על-פי דעתם ורצונם של חכמי התורה, וממילא אומרים אנו: "כל הנודר על דעת חכמים הוא נודר" - מלכתחילה מתכווין הנודר, שלא יהא תוקף לנדרו אלא אם כן יסכימו לכך החכמים, אבל אם לא יסכימו ויאמרו: "מותר לך", יפקע תוקפו מעיקרא, כשם שיכול הבעל להפיר את נדרי אשתו, משום ש, כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת.

הרי כל ענין התרת נדרים מבוסס על יסוד אמונת חכמים והנהגת חכמים, ולכן שפיר יאה כאן ההקדמה הזאת, כי דבריהם של ראשי המטות, חכמי התורה, נחשבים כדבר ד'.

אף אם יעשה אדם מישראל את המעשה הכביר ביותר, ואפילו אם ימסור נפשו ויקריב קרבנות, הרי אם לא יעשה הדבר על-פי דעת ורצון חכמי התורה - לא זו בלבד שלא יהא כל ערך לקרבנות אלא עוד יהיו נחשבים כ, שחוטאי חוץ - כקרבנות שהוקרבו במקום ובאופן שאינם רצויים

16 לפני השמית ברך, דבר המחייב בכרת. והוא אשר רמזו חכמינו בדרשם את "זה הדבר" שנאמר כאן אצל "ראשי המטות", מ, זה הדבר" שנאמר אצל שחוטאי חוץ (רש"י) - מבינו שכל פעולה שאינה לפי רצון ראשי המטות, הריהי מנוגדת לתורה, ואם זוהי פעולה של מסירת נפש והקרבה - הרי זה בבחינת "שחוטאי חוץ" שהם תועבת ד' (אבני אזול)

בתיב "וידבר משה אל ראשי המטות לפני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", הסת"ם מפרש דרך רמז, דיש לומר דאל ראשי המטות הכונה הוא אודות ראשי המטות, דהיינו שדיבר אל בני ישראל שתמיד יאמר על מה ששומעים מראשי המטות שהדיבורים שהם אומרים הוא "זה הדבר אשר צוה ה'", והוא לימוד הנוגע מאוד לכל א' בכל הדורות לקבל דברי מנהיגי הדור כדבר ה' אשר אין לפקפק בה, ואין לשאול למה ואמאי, כי זה הדבר אשר צוה ה'. ויש לדקדק למה רמז זה שייך דייקא לפרשה זו. עוד יש לדקדק למה קראו כאן בלשון ראשי המטות, לשון אשר לא

1
2
כאן
1/17/9

מצינו בתורה עד כאן, ולמה לא קראו בשם נשיאי ישראל כמו עד כאן.

רש"י ומוס' בתענית ד. מציאים דברי המדרש עה"פ "הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם", "כלומר להמיר נדרו לפתח והא הוה פתחם ואמאי לא הלך יפתח אללו להמיר נדרו אללא מתוך גסות רוחו אמר לא אלך אללו שאני שופט ונגיד אללא יבא אללי ופנתם אמר לימי גבאי דאנא נביא ועל ידי תהא פטורה שהייתי שורה וממיר הנדר ופוטרי אותה ולצסוף נענשו שניהם יפתח נענש שנפלו אצרו קודם מיחה כדכתיב ויקבר

1 בערי גלעד ופנתם נענש דכתיב לפנים היה ה' עמו", ובספ"ק בית ישראל מציא בשם החידושי הר"מ, ציאור למה באתם לא הלך פינתם לפתח, רק מה שיש ציולת חכם להמיר נדרו של הנודר, הוא משום ההכנעה אל החכם, ולכן ציולת החכם להיות הצעלים על נדרו. ראיתי צח"ס דבר נפלא לפרש המשך הפסוקים "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", כי ה' הו"א כי כמו צעל יכול להפיר נדרי אשתו ואצ נדרי צמו כשהיא נערה, משום דכל הנודרת על דעת בעלה ואציה היא נודרת, היו יכולין לומר דחכם נמי יכול להפיר נדרי איש, מפני שהוא נודר על דעת החכם, ולא יהי צורך לפתח או חרטה, ולכן אמרה חורה כי ראשי המטות לא יחל דברו של איש לעשותו חולין צלי פתח והפרה, רק ככל היוצא מפיו יעשה, היינו רק ע"י פתח או חרטה היוצא מפיו של הנודר יעשה החכם ההיתר. אבל יסוד ענין היתר חכם הוא רק משום הציטול וההכנעה, ולכן אם יפתח לא רצה לילך לפנתם, אז א"א לפנתם להמיר

נדרו, היות וכל ענין ההיתר צנוי על ההכנעה והציטול אל החכם. ומה שמצינו שנענש פינתם, אומר הצ"ח ישראל, זה רק משום אילו הלך אללו ה' יכול פינתם להכניס צחוף לבו הכנעה וציטול, וממילא ה' יכול להמיר את נדרו.

ובזה מובן מאוד רמז החכם סופר שהוא כהקדמה להפרשה, כי כל ענין התרת נדרים הוא רק מלד זה שכל הדורות יהי להם הכנעה וציטול אל מנהיגי הדורות, ורק צחם זה יכול החכם להמיר את הנדר. וגם מובן למה נאמר כאן הלשון ראשי המטות, לפי המבואר בצפריים הק' כי ענין מטות מורה על הכנעה, שמטה ראשו ומכניע 3 ב עמנו, ולכן צפרשה זו של התרת נדרים נאמר דייקא הלשון ראשי המטות כי זה הוא יסוד של כל ההיתר נדרים, ונקראו הנשיאים ראשי המטות, ראש לבני ישראל המכניעים עמם ומטיים את ראשם בציטול ובהכנעה להנשיאים.

1

שמירת הדיבור

"איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה" (ל, ג)

"לא יחל דברו - כמו לא יחלל דברו, לא יעסק דברו חולין" (רש"י נגס הספרי ח')

3
878
875

מפרשה זו נלמד את כחו של הדיבור. הדיבור הינו כה חשוב ויקר, שהרי (תהלים ל"ג ו'): "בדבר' ה' שמים נעשו" - ה' ברא את עולמו בדיבור. ואמנם האדם אינו מסוגל לעשות כך, אך יש כח גדול בדיבור של קדושה, ומאידך, חלילה - בדיבור מחולל.

"לא יחל דברו" - מכאן שאסור לאדם לחלל את דיבורו. הוסיפו המפרשים (ראה 'חומת אנך' לחיד"א פרשת מטות אות ב' בשם רבי חיים ויטאל, שפירש כן בשם רבי שמעון טרוננו), שיש בפסוק הזה גם הבטחה, אם "לא יחל דברו" או יזכה לכך ש"ככל היוצא מפיו יעשה" הקב"ה ישמע ויעשה רצונו.

הגמרא במסכת כתובות (ע"ז ע"ב) מספרת על ר' יהושע בן לוי שעלה למרום בחייו, וביקש ממלאך המוות שיראה לו את מקומו בגן עדן. כשהראה לו את המקום, קפץ וישב במקומו, תפש בקצה הגלימה שלו ונשבע שלא יצא ממקומו. אמר הקב"ה: נבדוק את עברו של ר' יהושע בן לוי: אם בחייו הוא היה נוהג להישבע ולהישאל על שבועתו - הרי שגם כאן, בעולם העליון, יתירו לו את שבועתו והוא יצא מגן עדן; אך אם בחייו הוא לא נשבע מעולם, או שאף פעם לא נשאל על שבועותיו

- לא נוכל להתיר את שבועתו זו, והוא ישאר במקומו שבגן עדן. בהמשך מספרת הגמרא שאליהו הנביא הכריז: "פנו מקום לבר ליואי". שאל שם רשב"י את ריב"ל אם הוא בר ליואי? אמר לו: כן. שאל רשב"י, אם נראתה מימך הקשת? והסביר רשב"י שאם הכריזו שיפנו לו מקום סימן שהוא צדיק גמור ובודאי הקשת לא נראתה בימיו. וריב"ל בענותנותו אמר שהקשת נראתה בימיו, אם כך אמר לו רשב"י, סימן שאין אתה בר ליואי.

רואים מסיפור זה, שהענין היחיד שהורה הקב"ה לברר על מנת להכריע בשאלה אם ישאר ר' יהושע בן לוי בגן עדן או לא, היא אם נשאל הוא על שבועתו מימיו או לא. עד כדי כך גדול ערכו של הדיבור וחשובה שמירת מוצא הפה!

ובעצם הסיפור על דברי רשב"י ודברי ריב"ל שהיו בעולם האמת יש להסביר כך, ר' יהושע בן לוי היה עדיין בגוף חי, ועל כן הוא בחר לשנות ולומר שהקשת נראתה בימיו, מדרכי ענווה. אבל רשב"י, שכבר היה בעולם האמת ידע שלמעלה אין שקר, אין שינוי ואין גאווה ולכן אמר שאם הקשת נראתה בימיו ברור שהוא לא ריב"ל.]

כאמור, זוהי המעלה הגדולה של "לא יחל דברו", אמנם מן התורה מותר להתיר שבועה, ויש כח בידי חכמים לעשות התרה; ואף על פי כן, מי שנשבע ונשאל על שבועתו אינו אדם שלם. ואם לא נשבע מימיו, או שנשבע ולא נשאל - אדם כזה ראוי להיות בגופו, בחייו, במדרגת העליונים.

לבן, עלינו להרגיל ולחנך את עצמנו בשמירת מוצא פינו, לקדש את הדיבור ולדעת את ערכו של הדיבור ושמירתו, ולהקפיד לקיים את כל מוצא השפתיים.

2

הכרת הטוב

"נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תְּאֵסֶף אֶל עַמּוּד: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן" (לא, ב-ג)

"וישלח אותם משה, אמר הקדוש ברוך הוא למשה, נקם נקמת, אתה בעצמך, והוא משלח את אחרים, אלא מפני שנתגדל בארץ מדין, אמר, אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה, המשל אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן". (מדרש רבה כב, ד)

מבואר במדרש, שמשה רבינו לא נלחם במדין, כיון שהתגורר בה כארבעים שנה, ומשום הכרת הטוב, אין לו ללחום באנשי עירו.

ויש לתמוה, מה תשובה יש בזה, הלא הקב"ה אומר לו "נקום נקמת בני ישראל", אתה בעצמך, וכיצד רשאי הוא לשנות מצווי ה' ולשלח אחרים במקומו?

אומר רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שלומדים אנו מכאן חידוש נפלא עם מוסר השכל עצום. חיוב הכרת הטוב הוא כה ברור ומובן מאליו, שמשה רבינו, היה בטוח שכוונת ה' היא שלא ילך בעצמו, אלא ישלח אחר במקומו.

דוגמא נוספת לכך מצינו, כאשר הקב"ה אמר למשה במדין, שילך להוציא את עם ישראל ממצרים. אמר משה, שהוא צריך לבקש רשות מיתרו, כיון שיתרו פתח לו את ביתו, ואין הוא יכול ללכת בלי רשותו. והרי זה פלא, כיצד מסרב משה לצווי ה'?

אומר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שרואים מכאן אותו היסוד, כיון שהכרת הטוב הוא חיוב גמור, הרי זה בכלל דרך ארץ שקדמה לתורה,

וברור הוא, שבצווי ה' למשה להוציא את ישראל ממצרים, נלקחה בחשבון החובה של משה ליטול תחילה רשות מיתרו.

אדם שאינו מכיר טובה אינו יכול להיכלל בתוך האומה הישראלית!

התורה אוסרת לבת ישראל להנשא לעמוני ומואבי שהתגירו, עד סוף כל הדורות, כפי שנאמר (דברים כג, ד), "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'", גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם", ומה טעם הדבר? כפי שכתוב (שם, ה) "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים". ומדוע נתבעו על כך?

כתב הרמב"ן, שחומר התביעה עליהם היא, שהיו צריכים להכיר טובה לישראל על כך שאברהם אבינו הציל את לוט אביהם, ומי שאינו מכיר טובה, אינו יכול להדבק בזרע ישראל.

מסופר על ה"חפץ חיים", שכל מי שעשה עמו אי פעם טובה, הכיר לו טובה על כך כל ימיו. מעשה היה, והגיע ה"חפץ חיים" לבית המרחץ בראדין, והמקום היה ריק מאדם. לפתע הרגיש חולשה והתעלף. לאחר זמן

1 ממושך הגיע הבלן לתומו למקום, וכשנוכח במצבו נחלץ מיד לעזרתו, ולאחר מאמצים רבים הצליח להחיות את נפשו.

מאותו יום חיפש ה"חפץ חיים" בכל הזדמנות להכיר טובה לאותו בלן, הדבר התבטא בכך, שהושיבו בבית הכנסת על ידו, ובכל חג היה מזמין אותו לביתו ושותה אתו "לחיים", מנשק אותו במצחו ומברכו שיאריך ימים אחריו. ואמנם נתקיימה ברכתו, והוא חי קרוב לתשעים שנה, ונפטר חדשים אחדים לאחר פטירת ה"חפץ חיים".

מסופר על רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שכאשר חגג אחד מתלמידיו הוותיקים "בר מצוה" לבנו, הגיע עם חתן בר המצוה להתברך מפיו. היה זה כבר בערוב ימיו לעת זקנותו, ורבי איסר זלמן קיבל אותם בלבביות, וברך את הנער שיזכה לגדול בתורה וביראת שמים.

והנה, לתדהמת המשפחה, בשבת כשעלה הבחור לתורה, ראו מרחוק את דמותו של רבי איסר זלמן הולך לאיטו בדרך הארוכה עד לביתו של בעל השמחה, לאחל מזל טוב לחתן בר המצוה ולאביו.

שאל אותו אבי הנער, "על מה ולמה הטריח הרב את עצמו לבוא ממרחק כזה, והלא אנו הגענו לבית הרב, ולא הייתה כוונתנו להטריחו?"

אמר להם רבי איסר זלמן, "הכרת הטוב גדולה אני חייב לכם על שהזמנתם אותי לשמחת הבר מצוה של בנכם. כשבאתם להזמין אותי, הרהרתי ביני לבין עצמי, הרי עברה תקופה כל כך קצרה מאז שהייתי נוכח בחתונתו של אביו של נער בר המצוה, והנה הוא כבר עורך בר מצוה לבנו, הרי שהזמן עובר במהירות, החיים חולפים, ועלי להתחזק ביותר לנצל את הימים כראוי".

המשיך רבי איסר זלמן ואמר, "כיון שהתעוררתי והתחזקתי על ידיכם, הריני מחויב לכם הכרת הטוב גדולה, ועל כן טרחתי לבוא ולשמוח בשמחתכם".

לא תיקום

בפרשתנו בני ישראל מצטווים לנקום במדין:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נָקַם נַקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים
אַחַר הַנֶּאֱסָף אֶל עַמִּי. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִתְלַצְוּ
מֵאֵתְכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתַת נַקְמַת ה' בְּמִדְיָן.

המזמור בתהילים (צד, א-ב) דורש במעלת הנקמה: "אל נקמות ה' אל נקמות הופיע. הנשא שפט הארץ השב גמול על נאים". ובחז"ל: "גדולה נקמה שנתנה בין שתי שמות, שנאמר אל נקמות ה'" (ברכות לג ע"א: ילקוט שמעוני שמואל א. פד). לעומת זאת, יודעים אנו כי קיים איסור לנקום, "לא תקם ולא תטר" (ויקרא יט, יח).

הקב"ה טבע באדם חוש צדק עמוק ומפותח, וכשאדם סובל מזולתו או כשנעשה לו עוול, הרצון לצדק מתעורר, זועק ואינו נותן מנוח. האדם נסער ולא רגוע מתחושת חוסר הצדק, והנקמה נראית כזו שתשקיט את נפשו. הנקמה נתפשת כעשיית צדק - מי שעשה רעה יקבל רעה תחת מעשהו. מה רע בלספק את חוש הצדק באמצעות נקמה?

pe

6

מ'ס
ל'ג
ר'ק
ר'ק

4

מהו צדק?

נראה שאת המושג צדק יש להבין אחרת ממה שאנו רגילים. צדק אינו פיצוי על מה שנעשה בעבר, הצדק נובע מהעתיד, ממה שיוסיף תיקון וקידמה לעצמנו ולעולם.

לצערנו, החשיבה האנושית משעבדת את הצדק למעשים שנעשו בעבר, זוהי הנצחת העבר ושימורו. הנקמה האנושית שבויה בעבר בלא יכולת להתקדם הלאה.

"וְצִדְקַת מִשְׁפָּטִים נִשְׁקָף" (תהילים פה, יב). מטרתו האמתית של הצדק היא להניע את המציאות לתיקון וגאולה. "צִדְקַת צִדְקַת תְּרַדְף" (דברים טו, כ), חוש הצדק שלנו צריך להידמות לצדק האלהי הפועל למען העתיד, למען קידום העולם.

נקמה שאופיייה התחשבות על העבר, שלילית ואסורה, שכן אין היא מקדמת אותנו לשום מקום. אבל נקמת ה' באה להסיר מעצורים ומכשולים המונעים מהעולם מלהתקדם.

הנקמה כפי מה שהיא מצוירת אצל בני אדם, תכונה שבאה מתוך חולשת הנפש, מתוך שנאה ומשטמה, מתוך קצף על דבר קע שנעשה בעבר, אינה יכולה להיות מתייחסת בכלל לאחת ממידותיו של הקב"ה, אב הרחמים ומקור הטוב והחסד.

על כן צריכים אנחנו להבין את כל תכן הביטוי של נקמה... להסיר את הסבות המאפילות את החיים ואת ההוויה בכלל, שהן צמחי הרשע ופרי הכחש והבגידה, שכל זמן שלא יתבערו מן העולם הרי הם מחשיכים אותו. וד', אשר אמר יהי אור, מסיר את המחשכים ואת גורמיהם, כדי שהאורה תופיע בעולם, לשמח את כל היצור. אל נקמות ד', אל נקמות הופיע.

(עולת ראיה א, עמ' ריד)

שמחת הנקמה

הנקמה קשורה למושג השמחה: "יִשְׂמַח צְדִיק כִּי יִזְחַק נֶקֶם" (תהילים נח, יא). בכל בוקר אנו אומרים: "עֲלֹזוּ חֲסִידִים בְּכַבֹּד וְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכָּבוֹתֵם. רִמְמוֹת אֵל בְּגִרוֹנֵם וְחֲרַב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם. לַעֲשׂוֹת נֶקְמָה בְּגוֹיִם" (תהילים קמט ה-ז). כיצד הנקמה והשמחה שייכות זו לזו?

כשישנו תיקון ופתרון ישנה גם שמחה. עצוב לעמוד במקום ללא יכולת להשתחרר מן העבר, ואילו שמחה גדולה יש ביכולת להסיר מחשכים מהמציאות. הצדיקים

שמחים בנקמה שאיננה סגירת חשבונות אלא מסירה סיגים, פותרת בעיות ומקדמת את האנושות.

מלחמת יש ברירה

המלחמה במדין היא קרב יזום מובהק, מעין מבוא לקראת אירועים דומים בספר יהושע. מלחמות כיבוש ארץ ישראל תהיינה מלחמות יש ברירה, וכעת בפרשת מטות, בשערי ארץ ישראל משה מצווה את העם לצאת למלחמה יזומה שתשמש דוגמה למלחמות הנכונות לנו.

הפסוקים מתארים התארגנות מסודרת הכוללת מספרים מדויקים: "אֵלֶף לַמִּטָּה אֵלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא... שָׁנִים עֶשֶׂר אֵלֶף חֲלוּצֵי צָבָא". חז"ל מרחיבים: "שנים עשר אלף חלוצי צבא, ושנים עשר אלף שהיו משמרין כליהם, ושנים עשר אלף לתפלה" (תנחומא מטות, ד).

יציאה למלחמה יזומה דורשת לבדוק האם אנו באים אליה בטהרה ובניקיון, ללא מניע אישי קטן של חשבון פרטי או נקמה שלילית. "החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין". למלחמת מדין נבחרו אנשים הבאים להילחם למען נקמת ה' בלבד: "אנשים לצבא - אנשים גבורים יראי חטא בעלי קנאה, שינקמו מאויבי המקום שנאמר לתת נקמת ה' במדין" (מדרש הגדול לא, ט), ובראש המחנה עומד פינחס הכהן, שהקנאות לשם ה' היא בראש מעייניו.

אויבי ישראל הם גם אויבי האנושות כולה. מי שמבקש את רעתם של ישראל עתיד לבקש רעת עמים אחרים ולהחשיך את המציאות העולמית. עם ישראל נלחם כנציג האנושות השפויה למען עתיד העולם כולו. אין זה מקרה שהאויבים הכי שנואים של עם ישראל היו גם הכי מסוכנים לאנושות.

אויבי ישראל הם לעולם אויבי ה' המאיימים על עתידה של האנושות ומתפקידנו לא להסס ולבער את הרוע מהעולם, זוהי נקמת ה'.

ההכרח בתפילה

"אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא" (לא.ד.)

"אלף למטה - אלף לתפלה, ג' אלפים מכל שבט ושבט י"ב למלחמה וי"ב אלף לתפלה" (במדבר רבה כב.ג.)

צריך ביאור, מה מקום כאן לתפילה, הלא מלחמה זו היתה מלחמת ה' שבקשם "נקום נקמת ד'..." וכי צריך להתפלל שיצליחו?

ביאר הגה"צ רבי יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל מנהל רוחני דישיבת פוניבז' שכלל ישראל הכירו בצורך בתפלה שאינה רק כשזקוקים לסייעתא דשמיא, אלא תפלה היא הנשק של כלל ישראל שבמציאות ההצלחה היא רק עם תפילה, וכפי שמבואר שכשהרגו את בלעם בחרב, היה זה לפי שעזב אומנותו - "על חרבך תחיה" ותפס אומנות ישראל של "הקול קול יעקב", הרי שאומנות ישראל היא התפילה ובלעדיה לא שייך, שכן הכלי זיין הוא התפלה.

מדוע נצרכו לכל כך הרבה מתפללים?

ביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיד שכלל ישראל הראו פה את ההבנה בנחיצות התפילה, שלא רק שצריך תפילה באופן כללי, אלא שכנגד כל לוחם צריך שיהיה אדם שיעמוד במיוחד בתפלה להצלחתו. ייתכן להוסיף שבדרך זו התפילה אחרת לגמרי, שכן כאשר כנגד כל לוחם ישנו מתפלל מיוחד להצלחתו, הרי הוא רואה לנגד עיניו את הלוחם ומבין שכל הצלתו תלויה בו, וכשיש אדם שחי בחוש את הדברים התפילה נראית אחרת.

ממזרח שמש - במדבר עמ' פ"ח - ספר הזכרון להגר"ח שמואלביץ עמ' ר"ט

סיפר הגאון רבי חיים ברים זצ"ל ראש ישיבת משכן יוסף שפעם פגש בעיירה מונסי שבארה"ב יהודי שהיה תלמיד. של הגאון החפץ חיים זצ"ל בראדין וביקשו שישפר משהו על החפץ חיים. סיפר לו שפעם בצום שבעה עשר בתמוז שרר חום כבד בראדין וכדי להקל על הצום יצאו הבחורים לשאוף אויר ביער סמוך ופגשו שם איכר נכרי זקן ששאלם מי הם, וענו שהם תלמידי החפץ חיים. אמר להם הגוי, אתם אינכם מכירים את רבכם, אני מכירו. וכך סיפר להם: לפני חמישים שנה עמדתי פעם לפנות ערב בשדה ליד היער ושמעתי קולות בכי עולים מהיער, רציתי להציל את הבוכה ולהפתעתי ראיתי את רבכם יושב רכון על ספר ובוכה בדמעות והתרגשות. הלכו התלמידים לבור אצל בני המשפחה אם ידועה להם עובדה זו, ועננו שמקובל אצלם כי בשעה שכתב את המשנה ברורה היה בוכה ומתפלל לד' שלא יכשל בדבר הלכה, וכנראה שזה היה בתקופה האמורה.

מרבח חיים עמ' קי"א

ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל (לב, יז).

הצדיק רבי יהודה לייב מגור, בעל ה"שפת אמת", התגורר בילדותו בבית סבו הגדול הצדיק רבי יצחק מאיר, בעל "חדושי הר"ם".

לילה אחד האריך הילד יהודה לייב בתלמודו עד עלות השחר, ורק אז עלה על מיטתו לשינה קצרה.

בבקר השכם נכנס לחדרו סבו הצדיק, וכאשר ראה את נכדו ישן, העיר אותו משנתו העמוקה, והוכיח אותו בדברים קשים על כך שעדיין ישן הוא בשעת כה מאוחרת, ואינו קם בזריזות לעבודת ה'.

הקשיב הילד יהודה לייב לדברי סבו, וכאשר סיים הסב את דברי התוכחה ספר לסבו כי ישן מפני ששקד על תלמודו במשך כל הלילה. מדוע לא אמרת מיד? - שאל הסב - והרי אם הייתי יודע, לא הייתי מוסר אותך בדברים קשים?

בפרשת מטות - ענה הילד - רואים אנו שמשה רבינו הוכיח את בני גד ובני ראובן בדברים קשים. לאחר שמשה רבינו סיים את דבריו, עונים בני גד ובני ראובן: "ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל".

לכאורה קשה - שאל הילד יתודה לייב - אם היה בדעתם מתחילה לעלות ולהלחם, מדוע נתנו למשה רבינו להוכיח אותם בדברים קשים? שחרי מיד כאשר התחיל משה רבינו בתוכחה היה עליהם לספר לו מה מחשבותיהם. אלא - תירץ הילד - בני גד ולבני ראובן שמחו בהזדמנות לשמוע דברי משה רבינו ממשה רבינו, האם יוותרו על כך? וכי מילתא זוטרתא היא לשמוע דברי משה רבינו מפני משה רבינו?!

כך גם אני - סיים הילד - אם הייתי מספר כי ישנתי מפני שלמדתי כל הלילה לא הייתי זוכה לשמוע את דברי המוסר הנפלאים של סבא...

(10)

ויקרא
על
סו
א

(11)

עד
אל
ס

א רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. הסתכל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה: דע מה למעלה ממך; עין רואה, ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין.

והנה לא פירש רבי איך ומה היא הדרך הישרה שיחזיק בה האדם בפועל לכשיאבה להחזיק בה, כי דבריו הם רק כמין הודעה, אבל לא הוראה שיהי באפשר לומר כזה וכזה עשה.

ואפשר לומר, כי דבריו אלה של רבי מתאימים למה שכותבים ספרי המדות בענין הנהגת האדם בכלל, כי בכל מדה שמשתמשים בה בחיים ילך האדם בדרך ממוצע, לא בהקצות שבה, כמו שכשם שאסור לילך בדרך עקלקלות בדת כך ימנע האדם מלהתנהג בפרישות ובסגופים וכדומה להם, וכמ"ש בברכות (ל"ה ב') הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי, (שפירשו עצמם כולם לפרישות קיצונית) ולא עלתה בידם, כלומר, שפסקו מזה, וגם אין זה מרצון שמים כי העולם נברא לעבוד בו, וכמ"ש לא תהו בראה לשבת יצרה (ישעיה ס"ה), וגם אמרו יפה תורה עם דרך ארץ. ויותר מזה בא בענין זה מאמר יקר בירושלמי הגיגה פ"ב הלכה א' בזה הלשון, התורה הזאת דומה לשני שבילים, אחד של אור ואחד של שלג, היטה בזה מת באור, היטה בזה מת בשלג, מה יעשה, ילך באמצע, ע"כ, והוא מכוון מאוד לדברינו, והמפרשים לא ביארו זה.

(12)

ויקרא
על
סו
א

(7)